

ARTHUR CONAN DOYLE V ROLI OBHÁJCE

Margalit
Foxová

VYŠEHRAĐ

Proslulý autor detektivek zasahuje
ve skutečném případě otřesné vraždy

Arthur Conan Doyle v roli obhájce

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.ivysehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

Margalit Foxová
Arthur Conan Doyle v roli obhájce – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

ARTHUR CONAN DOYLE
V ROLI OBHÁJCE

Proslulý autor detektivek zasahuje
ve skutečném případě otřesné vraždy

Margalit Foxová

ARTHUR CONAN DOYLE V ROLI OBHÁJCE

Proslulý autor detektivek zasahuje
ve skutečném případu otřesné vraždy

Margalit Foxová

VYŠEHRAĐ

Copyright © 2018 by Margalit Fox
All rights reserved
Translation © Kateřina Novotná, 2022
Illustrations © Sabina Chalupová, 2022

ISBN tištěné verze 978-80-7601-624-8
ISBN e-knihy 978-80-7601-631-6 (1. zveřejnění, 2022)
ISBN e-knihy 978-80-7601-632-3 (1. zveřejnění, 2022)
ISBN e-knihy 978-80-7601-630-9 (1. zveřejnění, 2022)

Památce D. J. R. Brucknera,
racionalisty, humanisty a stylisty

Fiktivní svět Sherlocka Holmese očekával od svého hrdiny to, co tehdejší skutečný svět očekával od vědců: hlubší poznání a více spravedlnosti. Holmesovský cyklus, napsaný lékařem prodchnutým racionálním myšlením tehdejší doby, nám poprvé nabízí úchvatnou podívanou na detektiva, který neomylně a trvale vítězí pomocí logických a vědeckých metod. Jeho nevšední schopnosti jsou stejně úžasné jako síla vědy, jež naplňovala mnohé naděje na cestu k hmotnému a duchovnímu zdokonalení lidského života. Arthura Conana Doylea na prvním místě.

PIERRE NORDON, *Conan Doyle: A Biography*, 1966

Za sedmnáct let jsem tu nepotkal nikoho, kdo by o mně venku slyšel. Přirozeně mám tedy často chuť zařvat: „Opuštěný, opuštěný, opuštěný – jako dlažební kostky na ulici.“

OSCAR SLATER, dopis sestře z roku 1926

Jsem ta poslední instance a nejvyšší kapacita v pátrání po zločinech a jejich vyšetřování.

SHERLOCK HOLMES, *Podpis čtyř*, 1890

Obsah

Úvod 13

PŘEDEHRA

Vězeň č. 2988 21

KNIHA PRVNÍ DIAMANTY

Kroky na schodech 27

Záhadný pan Anderson 41

Potulný rytíř 52

Muž v tvídové kšiltovce 65

KNIHA DRUHÁ KREV

Stopy 73

Předobraz

Sherlocka Holmese 80

Umění usuzovat zpětně 86

Případ totožnosti 91

KNIHA TŘETÍ ŽULA

Padací dveře 107

„Dokud nezemře“ 119

„Studené, bezcitné moře“	126
Detektivní poradce Arthur Conan Doyle	135
Podivný případ George Edaljiho	143
Vězeň č. 1992	149

KNIHA ČTVRTÁ

PAPÍR

„Znáte přece mou metodu“	157
Pád Johna Thomsona Trenche	173
Včetně lidojedů	185
Odcizená brož	194
Brána Peterheadu	201
Hlubší poznání, více spravedlnosti	205
Rytíř a kmán	214

EPILOG

Co se s nimi stalo	219
--------------------	-----

<i>Poděkování</i>	223
-------------------	-----

<i>Seznam osob</i>	225
--------------------	-----

<i>Bibliografie</i>	228
---------------------	-----

<i>Poznámky</i>	234
-----------------	-----

Úvod

BYLA TO JEDNA Z TĚCH neblaze proslulých vražd své doby. Vyvolala rozruch po celé Británii začátku dvacátého století a zanedlouho i ve světě, protože oběť patřila k vyšším kruhům, zločin byl spojen se ztrátou diamantů, pátrání vedlo za oceán a vychytralá služebná věděla daleko víc, než se rozhodla říci. Jak napsal Sir Arthur Conan Doyle v roce 1912, „byl to ten nejbrutálnější a nejotrlejší zločin, jaký se kdy zapsal do oněch ponurých pramenů, jež poskytují kriminologovi látku k bádání“.¹

Nicméně navzdory osudovému dramatu a tisícovkám slov, jež o něm Conan Doyle napsal, nebyl příběh této vraždy smyšlený. Byl to skutečný případ, vražda, pro kterou byl nevinný člověk stíhán, postaven před soud, usvědčen a málem oběšen. Toto pochybení justice, slovy Conana Doylea, „navždy zůstane v análech zločinu tím nejkřiklavějším příkladem úřednické neschopnosti a zatvrzelosti“,² která navíc na dvě poslední desetiletí života pohltila i jeho coby soukromého detektiva hájícího spravedlnost i zapáleného kronikáře skutečných událostí.

Jádrem případu, kterému se říkalo skotská Dreyfusova aféra, byla vražda bohaté ženy z Glasgow těsně před Vánocemi roku 1908. Následujícího jara stanul před soudem Oscar Slater, německý Žid a hazardní hráč, který nedávno přijel do města, a byl za tento zločin odsouzen. Samotné jeho jméno bylo natolik známé, že ještě po letech jste mohli v Glasgow slyšet místo pozdravu „See you later“ (brzy na shledanou) rýmovačku „See you later, Oscar Slater“ nebo prostě jen „See you Oscar“.³

Z vyšetřování vedeného hrstkou Slaterových zastánců však vyplynulo, že v případě došlo k množství justičních a procesních pochybení, ovlivňování svědků, zamlčování důkazů svědčících ve prospěch obviněného a navádění ke křivé přísaze. Byla to, jak prohlásil Conan Doyle, „hanebná konstrukce, na níž se stejnou měrou podílely hloupost a nečestnost“.⁴ Slušný policista obětoval svou kariéru, když veřejně zpochybnil způsob vyšetřování i soudní proces.

V květnu roku 1909, po sotva hodinovém zasedání poroty, byl Oscar Slater shledán vinným a odsouzen k trestu smrti. Protože však výrok poroty vyvolal nespokojenost veřejnosti, byl rozsudek pouhých osmačtyřicet hodin před okamžikem, kdy měl Oscar Slater vystoupit po schodech k šibenici, změněn na doživotní nucené práce. Dalších osmnáct a půl roku strávil zapomenutý za mřížemi na nehostinné, vichrem bičované výspě na severu země, ve věznici Jeho Veličenstva v Peterheadu, která si později vysloužila přezdívku „skotský gulag“.⁵

Den za dnem, v třeskuté zimě a spalujícím vedru, lámal Slater obrovské žulové kvádry, na dickensovské stravě složené z chleba, bujónu a kaše, a nezřídka na samotce. Dvacet let za mřížemi by podle svých slov nepřežil a raději by si sáhl na život.⁶

A potom, v roce 1927, Slatera nečekaně propustili a příštího roku byl rozsudek anulován. Zmíněné události uvedl do pohybu vzkaz, který se Slaterovi v roce 1925 podařilo propašovat z vězení. Vzkaz – zoufalá prosba o pomoc – určený Conanu Doyleovi.

Sir Arthur Conan Doyle, spisovatel, lékař, světově uznávaná autorita a zastánce utlačovaných, byl o Slaterově nevině přesvědčen prakticky od začátku. O případ se začal otevřeně zajímat v roce 1912, kdy napřel své úžasné schopnosti k úsilí o jeho propuštění a s holmesovským důvtipem rozcupoval policejní vyšetřování i trestní stíhání. Přes svůj vliv a nasazení, napsal Conan Doyle, „jsem ovšem stál proti okruhu právníků spjatých s politikou, kteří nemohli vypovídat proti policii a nevypovídat přitom sami proti sobě“.⁷ A tak rozsudek, opřený o důkazy tak chatrné, že v obdobné situaci „by ani kočku nepotrestali za to, že slízala smetanu“,⁸ jak kdosi poznamenal, přestál téměř dvě desetiletí a stal se jednou z tragických vleklých soudních frašek své doby.

O to, že příběh neskončil Slaterovou smrtí ve vězení, se přičinil především Conan Doyle. Jako vyšetřovatel, spisovatel, vydavatel a zákulisní hráč v těch nejvznešenějších kuloárech britské moci měl právě on největší zásluhu na Slaterově propuštění v kauze považované mnoha pozorovateli za beznadějnou. „Slaterův případ,“ napsal jeden ze životopisců Conana Doylea, „umožnil Conanu Doyleovi sehrát v Anglii podobnou úlohu, jakou bylo Zolovo angažmá v Dreyfusově aféře ve Francii.“^{9*}

CONAN DOYLE JE I DNES uznávaným autorem detektivních příběhů, ale méně se už ví, že to byl neochvějný bojovník za práva utlačovaných – „tento rytíř ztracených případů“ – jak ho nezapomenutelně popsal jeden britský kriminolog.¹⁰ Do své smrti v jedenasedmdesáti letech v roce 1930 se dvakrát neúspěšně pokusil o získání křesla v parlamentu, angažoval se v mnoha otázkách včetně rozvodové reformy, figuroval také při odhalení zvěrstev, kterých se Belgie dopouštěla v Kongu. Bojoval za prosazení milosti pro přítele Rogera Casementa odsouzeného za velezradu a k stáru, jaksi nepatřičně na muže tak brilantního úsudku, se přiklonil k víře v posmrtný život a svět duchů. Lidé se na Conana Doylea – slavného tvůrce Sherlocka Holmese, patrně nejvýraznější postavy západní literatury¹¹ – neustále obraceli s naléhavými žádostmi o vyřešení záhad skutečného života: případů úmrtí, nezvěstných a dalších, a Conan Doyle jako detektiv na vlastní pěst nejednou se štítem obstal.

Než spojil svůj osud se Slaterem, vymohl právo pro jiného smutně proslulého nespravedlivě odsouzeného, George Edaljiho, právníka s anglo-indickými kořeny, kterého uvěznili za mrzačení dobytka.

* Alfred Dreyfus, židovský kapitán francouzské armády, byl v roce 1894, v ovzduší narůstajících protizidovských nálad, na základě smyšlených důkazů zatčen a usvědčen z velezrady. Byl uznán vinným a poslán na Ďábelský ostrov, nechvalně proslulou věznicí ve Francouzské Guyaně. K jeho neochvějným zastáncům z řad veřejnosti patřil romanopisec Émile Zola, který v rozhořčeném otevřeném dopise *J'accuse...*! (Žaluji...!), otištěném v roce 1898 na titulní stránce jednoho pařížského periodika, obvinil vládu z protizidovských předsudků a pomohl Dreyfusovi v novém soudním přelíčení vyhrát. V roce 1899 byla Dreyfusovi udělena milost a v roce 1906 byl zproštěn viny v plném rozsahu.

Osobní pátrání Conana Doylea v této kauze se stalo námětem mnoha knih patřících do žánru literatury faktu a pro Juliana Barnese bylo inspirací k napsání románu *Arthur a George*, který vyšel v roce 2005.¹²

Slaterův příběh, i když se týká vraždy, zůstává poněkud v pozadí možná proto, že je složitější než ostatní, do kterých se Conan Doyle pustil. Předně postrádá neposkvrněného podezřelého a mravní jednoznačnost, které nabízel Edaljiho případ. Zatímco George Edalji byl vzdělaný a bezúhonný člověk, Oscar Slater byl sympatický pobuda z kontinentu zvyklý na noční podniky a herny a – údajně (i když se to nikdy neprokázalo) – kuplíř. Za darebáka považoval Slatera i sám Conan Doyle: „Člověk pochybné pověsti, který nikde dlouho nevydrží,“ jak se o něm vyjádřil,¹³ přičemž těmito slovy přesně a jaksí bezděčně vystihl kulturní požadavky své doby. Duchovní otec nanejvýš racionálně založeného Holmese se navíc v posledních desetiletích svého života stal tak trochu terčem posměchu pro svoje nadšení pro spiritismus. Proto také tisk a veřejnost okamžitě nahlížely na každou kauzu, ve které se osobně angažoval, včetně té Slaterovy, s nedůvěrou, ne-li přímo výsměšně.

Přesto byl tento případ posledním angažmá Conana Doylea jakožto detektiva ve skutečném zločinu a odvedl v něm pozoruhodný výkon. Z příběhu jeho neúnavného úsilí za Slaterovo propuštění vystupuje do popředí nevšední charakter, díky němuž byl Conan Doyle světlem epochy, v níž žil: připravenost vrhnout se do bitvy, vyhraněný smysl pro čest, který zastínil osobní antipatie, a schopnost racionálního vyšetřování, která zdaleka předčila schopnosti policie. Zatímco spousta dnešních nespravedlivých rozsudků zvrátila analýza DNA, Conan Doyle dopomohl Slaterovi k propuštění pouze precizním pozorováním a přísnou logikou, tedy způsobem myšlení, kterým se proslavil jeho hrdina.

KNIHA PŘEDKLÁDÁ čtyři roviny jednoho příběhu. Tou první je příběh odsouzeného člověka, který byl zproštěn obvinění bez přispění metod moderního soudního lékařství. Tou druhou je náhled do ojedinelé vyšetřovací metody, kterou Conan Doyle používal v příbězích Sherlocka Holmese a sám uplatnil u skutečné vraždy. Není divu,

že Oscaru Slaterovi dopomohl z vězení muž, který byl autorem detektivních příběhů a lékařem v jedné osobě, protože pátrání, stejně jako léčba, spočívá svými kořeny v umění správného stanovení diagnózy. Toto umění, spojené s rozpoznáním, rozlišením a výkladem sotva rozeznatelných stop, aby mohla být zrekonstruována neviditelná minulost (dovednost, kterou Holmes výstižně popsal jako schopnost „rozvíjet případ zpětně“), je jasně patrné v přístupu Conana Doylea k téměř všem aspektům Slaterova případu.¹⁴

Při stanovení diagnózy Conan Doyle v případě uplatnil představivost a dedukční umění, které mu vštípil Joseph Bell, jeho profesor na lékařské fakultě a živoucí předobraz Sherlocka Holmese. Bellův mimořádný vliv Conanu Doyleovi skvěle posloužil v řadě záhad ze světa medicíny i světa zločinu. „Dovedu z toho, co vidím, vyvodit správné závěry,“ říká Holmes Watsonovi při jejich prvním setkání. „Jsem zvyklý myslet tak rychle, že jsem dospěl k závěru, aniž jsem si uvědomil, jak jsem k tomuto závěru přišel. Jisté je, že jsem musel uvažovat.“¹⁵

A stejně musel uvažovat i Conan Doyle ve Slaterově případě. Zveřejněné zápisky a archivované písemnosti v této věci svědčí o vskutku holmesovském *modu operandi*. Jeho metoda spočívala v tom, že pátral po sebenicotnějších drobnostech, jejichž význam ostatním vyšetřovatelům unikl, cupoval nedůslednosti v logickém myšlení policie a žalobců, dokázal postřehnout negativní důkazy a přesně chápat jejich význam, a – jak by řekl Holmes – vyznačoval se schopností *pozorovat*, nikoli pouze *vidět*. To všechno použil, aby článek po článku rozpletl řetězec nepřímých důkazů utažený kolem Slaterova hrdla.

Třetí rovina zachycuje portrét samotného Oscara Slatera, který v několika dřívějších líčeních případu nápadně chyběl – jako neznámá ve svém vlastním příběhu. Kniha se snaží vyplnit bílé místo tím, že čerpá z řady dojemných dopisů, které si za téměř dvacet let vyměnil vězněný Slater – v podstatě obyčejný přistěhovalec – se třemi generacemi své milující rodiny v Německu.¹⁶

Dopisy jsou pro nás hořkosladkým obohacením. Vidíme v nich přemýšlivého, citlivého člověka, který usilovně lpěl na své víře v místě, kde byl po většinu času jediným Židem. Vidíme muže rozpolceného

mezi nutností smířit se s osudem a potřebou neztratit naději. Nemůžeme zároveň nevidět, že zřejmě pozvolna propadá šílenství. Smutnější je ale skutečnost, že svou rodinu Slater ani po propuštění z vězení už nikdy nespatriil: přišel o německé občanství a nemohl se zkrátka vrátit domů. Bylo to sice bolestné, nicméně z dlouhodobého hlediska mu tento zákaz možná zachránil život.

Ve své čtvrté rovině se kniha vrací k otázce, která tížila mnohé Slaterovy zastánce a přetrvávala po více než století: proč glasgowská policie, která do týdne věděla, že je Slater nevinný, pokračovala v jeho stíhání a dohnala ho téměř až na šibenici?

Odpověď hodně vypovídá o stavu kriminálního vyšetřování na začátku dvacátého století: Slaterův proces se konal v době, kdy kriminalistika procházela zásadní proměnou, což mu nakonec uškodilo. Je rovněž svědectvím viktoriánského myšlení, protože Slaterův příběh, jednou nohou zakotvený v uvádající noblese devatenáctého století a druhou v dramatických změnách století dvacátého, je ve svém jádru také výpovědí o viktoriánské morálce. Ačkoli začíná v eduardovském období a přetrvává až do věku jazzu, je jednoznačně produktem tzv. „dlouhého devatenáctého století“, které trvalo až do začátku první světové války a pravděpodobně až za něj.¹⁷

V tomto období došlo k překotnému společenskému rozvoji včetně vzestupu moderní vědy a medicíny, utvoření moderního policejního sboru a příchodu novodobého literárního detektiva – a neexistuje pro ně dokonalejší ztělesnění než Conan Doyle, ani kdyby po něm pátrala zvláštní komise. Zároveň se toužebně ohlíželo nazpět, do časů, kdy svět ještě neznal válečné krveprolití znásobené technikou a další pochybné vědecké vymoženosti. Protože byl Conan Doyle zároveň stoupencem liberalismu i tradicionalismu a věřil ve vědecké metody i existenci světa duší, k němuž se mnozí viktoriáni pod tíhou novodobých nejistot začínali obracet, nemohla žádná jiná veřejně činná osobnost toto obojaké „janusovské“ období ztělesňovat lépe.

Slaterův příběh se odvíjel přes dvě desítky let a ve zkratce představuje mnohé z toho, co je na étosu oné epochy chvályhodné – chabrost, smysl pro poctivou hru a oddanost vědeckému úsudku, ale také mnohé z toho, co chvályhodné nebylo – třídní předsudky, prudérnost,

xenofobie, nacionalismus a antisemitismus. Co je ale nejdůležitější, chování, ať už čestné či ne, početných aktérů v této kauze, Conana Doylea a Oscara Slatera nevyjímaje, bylo poplatné vědomí cti, dobré pověsti a džentlmenského chování, jež k této době patřily.

Vzájemně propletený příběh Conana Doylea a Oscara Slatera vrcholí v roce 1929, kdy vztah mezi nimi, který lze popsat jako léčivé sbližování, končí „bolestným a nechutným procitnutím“, jak to nazval Conan Doyle, přičemž se jednalo právě o věc cti.¹⁸

Kniha je v jádru příběhem třídní identifikace: unáhlených soudů, jež jsou samy o sobě zlověstnými nástroji diagnostiky a v každé době vhodně poslouží k rozlišení „nás“ a „jich“. Slaterův případ konkrétně je ukázkou toho, jak se v tomto hrubém dělení, v této ikonografii jinakosti odráží duch doby a obavy její většinové kultury. Do příběhu se postupně promítlo i to, jak se tato nesnášenlivost může přenést do práce zákonodárců a soudů.

Případ, do něhož se rovným dílem promítají viktoriánské tužby i předpojatost, žije dál jako pozoruhodné oboustranné zrcadlo své doby. Navíc – a toto zjištění jsem před rokem a půl, v začátcích své práce na knize, vůbec nepředpokládala – je Slaterova sága se svým fundamentálním rozporem mezi rozumem na straně jedné a mimořádně zákeřným nerozumem, kterému se říká etnická zaslepenost předsudky, jež se v tehdejší společenské praxi projevovala takzvanou „etnicizací zločinu“, na straně druhé dokonalým zrcadlem i naší doby.¹⁹

Předehra Vězeň č. 2988

Z VĚZNICE JEHO VELIČENSTVA V PETERHEADU, viktoriánské pevnosti na drsném pobřeží severovýchodního Skotska, byl 23. ledna roku 1925 propuštěn William Gordon, později známý jako „vězeň č. 2988“.¹ Dějiny by Gordona velice pravděpodobně vůbec neznaly, nebýt jeho jedné životně důležité anatomické zvláštnosti: měl totiž nasazovací zubní protézu. Toho dne měl pod protézou ukrytu drobounkou kuličku v celofánu proti provlhnutí a v ní naléhavou zprávu od spoluvězně. Ačkoli vězeňský personál Gordona před propuštěním důkladně prohledal, nikoho nenapadlo prohlédnout mu dásně. A tak spatřil světlo světa vzkaz, jehož završením o téměř tři roky později bylo propuštění Oscara Slatera z doživotních nucených prací.²

Místo dřívějšího úsilí právníků o jeho osvobození se v tomto posledním případě uplatnila zoufalá lest samotného Slatera. Vzkaz napsaný tužkou na útržku hnědého toaletního papíru propašoval Gordonovi během vězeňského debatního kroužku.³ Nepozorovaně podstrčená kulička byla nejbezpečnějším prostředkem jejich vzájemné komunikace: jako ve většině tehdejších britských věznic platil i v Peterheadu režim přísně dodržovaného ticha.⁴ Vězňové, strážení ve dne v noci ozbrojenými strážemi, spolu směli hovořit, jen když to vyžadovala jejich práce.⁵ Za oslovení spoluvězně přes větrák mezi celami už byl Slater kázeňsky trestán.⁶

Dnes již chatrný a vybledlý vzkaz je uchováván v archivu Mitchellovy knihovny v Glasgow. Je psán osobitým stylem a pravopisem a stojí v něm:

Gordone můj milý, přeju ti hodně štěstí, a esli se ti bude chtít, udělej pro mě, prosím tě, co se dá. Ať se anglická veřejnost dozví, co si o mě myslíš a vůbec. Prožili jsme vedle sebe pět let, tak to jistě zvládneš. Drž se dál od vězení, kamaráde, a zvlášť od týhle Bohem zapomenutý díry. Sbohem, Gordone, už se asi neuvidíme, ale doufejme, že to třeba bude i jinak.

*Tvůj přítel
Oscar Slater*

PS: Prosím tě, nezapomeň napsat nebo navštívit Conana D...⁷

Gordon dodržel Slaterovy pokyny, jak můžeme usuzovat z druhého dokumentu, anonymního dopisu, který přišel do Peterheadu v polovině února. Byl adresován Oscaru Slaterovi a psalo se v něm:

Jen pár řádek, které ti snad zvednou náladu. Máš venku věrné přátele, kteří pro tebe dělají, co můžou, takže neklesej na duchu. Mám ti vyřídit od Sira Arthura Conana Doylea, že s tebou z celého srdce soucítí a veškerou vahou své osobnosti se hodlá zasadit o tvou věc... Pár řádek od tebe by nás potěšilo, takže se ozvi, jestli můžeš psát. Mezitím se drž a doufej v nejlepší a pamatuj, že pro tebe děláme, co je v našich silách.⁸

Vězeňský personál předpokládal, že dopis psal Gordon, a psaní zadržel. Slater se o něm tedy nedozvěděl, nicméně jeho naléhavá zpráva splnila svůj účel: přesvědčila Conana Doylea, který se dlouhodobě s veškerým nasazením, leč marně, domáhal zmírnění Slaterova trestu, aby se naposledy ujal skutečného případu.

ZLOČIN, ZA KTERÝ Oscar Slater v poslední chvíli unikl katově oprátce, byl – slovy spisovatele konce dvacátého století – „případem vraždy, která bývá v dějinách kriminalistiky často označována jako „vražda, jež nemá obdoby““.⁹ Vyznačovala se nezměrnou brutalitou, přičemž oběti byla kultivovaná, zámožná a poněkud výstřední žena. Policie pracovala pod tlakem, a aby případ co nejrychleji vyřešila, obratem oznámila podezřelého: měl jím být šestatřicetiletý Oscar Slater, který téhož roku přijel do Glasgow se svou mladou francouzskou

milenkou, údajně zpěvačkou v nočním podniku, ve skutečnosti však zřejmě prostitutkou.

V očích eduardovského Glasgow byl Slater nanejvýš vhodným pachatelem; cizinec – rodilý Němec – a Žid. Svým okázalým světáckým životním stylem urážel cítění tehdejší doby. Střídavě se představoval jako dentista či obchodník s drahokamy, přičemž obecně se mělo za to, že se živí hazardem. Už před vraždou ho glasgowská policie sledovala s cílem zatknout ho za kuplířství. (Tehdejší uhlazenou mluvou měl být obviněn za „nemravné soužití“.)

Soudní řízení se Slaterem se konalo v Edinburghu v květnu roku 1909, přičemž obvinění proti němu vycházela z nepřímých důkazů či naprostých lží. „Opírat se o nepřímé důkazy je ovšem krajně riskantní,“ píše Conan Doyle. „Může se zdát, že ukazují přímo k jedné věci, ale podíváte-li se na ně jen z trochu jiného úhlu, možná zjistíte, že svědčí stejně přesvědčivě o něčem zcela jiném.“¹⁰ Jsou to slova Sherlocka Holmese v příběhu „Záhada Boscombského údolí“ z roku 1891 a lze je chápat jako jednoznačné předznamenání Slaterova případu.

Po sedmdesáti minutách zvažování shledala porota Slatera vinným a soudce vynesl rozsudek smrti oběšením. Rozsudek byl děsivým způsobem konečný, protože ve Skotsku tehdy neexistovaly odvolací trestní soudy. (Příležitostně udělovaná milost byla výsadním právem britského panovníka.) V mezidobí trvajícím téměř tři týdny, než mu byl trest zmírněn na doživotní nucené práce, zařídil Slater vše potřebné ke svému pohřbu. Poté ho dopravili do Peterheadu, kde téměř dvě desítky let měřil kroky stísněnou celu, lámal žulu a spílal dozorcům.

NĚKDY KONCEM ROKU 1911 nebo na začátku roku 1912 se Slaterovi obhájci obrátili na Conana Doylea s prosbou o pomoc. A třebaže Slaterův nedžentlmenský způsob života odsuzoval, dospěl – mimochodem sám Conan Doyle byl Skot – zakrátko k přesvědčení, že případ je skvrnou na britské pověsti. Zpytavým pohledem přezkoumal všechny aspekty zločinu, vyšetřování a soudního přelíčení, a v roce 1912 vydal knihu *The Case of Oscar Slater* (Případ Oscara Slatera), v níž kauzu tvrdě odsoudil. Napsal spousty dopisů do britských novin, redigoval, vydal a kritickým úvodem opatřil knihu *The Truth About*

Oscar Slater (Pravda o Oscaru Slaterovi), kterou v roce 1927 napsal novinář William Park, a v zájmu Slaterovy věci se vší silou zasazoval u nejvlivnějších představitelů v Británii.

V listopadu roku 1927 konečně přišlo omilostnění. Poté, co byl ve Skotsku zřízen odvolací soud pro trestní záležitosti, o který se Conan Doyle svým úsilím do značné míry přičinil, byl případ v roce 1928 přezkoumán a rozsudek nad Slaterem zrušen. Během soudního projednávání Conan Doyle působil jako dopisovatel jednoho britského deníku a při této příležitosti se také on a Slater poprvé a naposledy setkali tváří v tvář. Po triumfálním verdiktu později přišla hořká roztržka přímo před zraky veřejnosti.

Tyto události byly dlouhou, bolestnou dohrou jedné velice podivné příhody, k níž došlo v Glasgow v prosinci roku 1908, asi týden před smrtí Marion Gilchristové – a déle než týden předtím, než se Slater vůbec dozvěděl, že existuje –, přičemž se o ní celá léta nevědělo. V tom týdnu se slečna Gilchristová svěřila přinejmenším jedné osobě s přesvědčením, že ji někdo zavraždí.

KNIHA PRVNÍ

DIAMANTY

KAPITOLA PRVNÍ

Kroky na schodech

NA PŘELOMU DEVATENÁCTÉHO A DVACÁTÉHO STOLETÍ žila v Glasgow jedna nepříliš oblíbená stará dáma. Jmenovala se Marion Gilchristová a 21. prosince roku 1908, což, jak se ukázalo, měl být poslední den jejího života, zbývalo slečně Gilchristové – slušné, vážené ženě pevného zdraví a vybraného chování, která pravidelně chodila do kostela – jen pár týdnů do třiaosmdesátých narozenin.

Žila v rozlehlém, nepříjemně vyhlížejícím, začouzeném a sychravém městě dlážděném kočičími hlavami. A Glasgow se s rozvojem průmyslu rozrůstalo. Stejně jako většina měst západního světa i ono pod oblohou zčernalou uhelným kouřem nenasytně hltalo okolní venkovskou krajinu; vznikala nová předměstí, do kterých se ze zaměstnání v kancelářích vraceli důvěryhodní muži střední třídy, a muži a ženy z venkova, zdaleka ne tak zámožní jako tito obyvatelé nové periferie, se hrnuli do města za prací. V roce 1900 žilo v Glasgow přes tři čtvrtě milionu obyvatel¹ a město se stalo po Londýnu druhým největším v Británii.²

Jak britská města bobtnala novými obyvateli, narůstal také zločin a starousedlíci začali pociťovat novou, bytostně moderní, z města pramenící úzkost. U příslušníků střední a vyšší třídy se přímo týkala majetku a jeho ochrany, a v jejich mysli byla spojena především s obyvateli, kteří nepatřili k buržoazii. Zahrnovali sem pracující, chudinu, nové přistěhovalce a Židy, ti všichni byli v rostoucí míře vnímáni jako původci společenské nákazy, které se musí neprodleně čelit.

Tehdejší deníky a časopisy hovořily o této úzkosti jazykem, který s oblibou sahal po metaforách vpádu. Na jaře roku 1909, poté, co byl